

O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMIDA MAVJUD MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Axmedova Gulnoza Muzaffar qizi

Oriental universiteti Ta'lim menejmenti yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistonda umumiy o'rta ta'lim tizimining mavjud muammolari tahlil qilinib, ularni hal qilish va ta'lim sifatini oshirish uchun takomillashtirish yo'nalishlari ko'rib chiqiladi. Ta'lim dasturlarining zamon talablariga mos emasligi, o'qituvchilarning malaka darajasi, ta'lim infratuzilmasidagi kamchiliklar, baholash tizimining samaradorligi va ijtimoiy tengsizlik kabi masalalar yoritiladi. Muammolarni hal etishda o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, o'qituvchilarni malaka oshirish, ta'lim infratuzilmasini yaxshilash hamda inklyuziv ta'limni rivojlantirish zarurligi ta'kidlanadi.*

Kalit so'zlar: *Umumiy o'rta ta'lim, ta'lim muammolari, takomillashtirish, O'zbekiston, o'qituvchi malakasi, ta'lim infratuzilmasi, inklyuziv ta'lim, baholash tizimi.*

Kirish

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim sohasida chuqur islohotlar boshlanib, mamlakat ta'lim tizimini jahon standartlari darajasiga ko'tarish yo'lida ko'plab chora-tadbirlar amalga oshirildi. Xususan, umumiy o'rta ta'lim tizimi yosh avlodni sifatli bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, soha hali ham bir qator murakkab muammolar bilan yuzlashmoqda. Ta'lim mazmunining eskirishi, pedagoglar malakasining turlicha bo'lishi, maktab infratuzilmasining yetarlicha rivojlanmagani, baholash tizimining samaradorligi va ijtimoiy tenglik muammolari kabi masalalar ta'lim sifatining oshishiga to'siq bo'lmoqda. Shu bois, mavjud muammolarni aniqlab, ularni bartaraf etish uchun samarali yo'nalishlarni ishlab chiqish dolzarbdir.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillarida ta'lim sohasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, umumiy o'rta ta'lim tizimi mamlakat ta'lim siyosatining markazida turib, yosh avlodning sifatli bilim olishini ta'minlashga qaratilgan. Biroq, ushbu tizimda hali ham hal qilinishi lozim bo'lgan qator muammolar mavjud bo'lib, ularni samarali hal etish ta'lim sifatini yanada oshirish va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qilish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, umumiy o'rta ta'lim dasturlarining mazmuni zamonaviy me'yorlar va hayotiy talablar bilan to'liq mos emasligi ko'plab mutaxassislar tomonidan ta'kidlanadi. Ko'pgina darsliklar va o'quv materiallari an'anaviy, nazariy yo'nalishda bo'lib, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish va o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yetarlicha e'tibor qaratilmayapti. Bu esa o'quvchilarni

zamonaviy ish bozori va ijtimoiy hayot talablari uchun yetarlicha tayyorlamaydi. Shuningdek, o'quv dasturlaridagi fanlararo bog'liqlik va integratsiyaning kamligi ham ta'lim samaradorligini pasaytiradi. Ikkinchi muammo sifatida o'qituvchilar malakasining turlicha bo'lishi va innovatsion pedagogik metodlarni yetarli darajada qo'llay olmasligi ko'rsatib o'tiladi. Ko'plab o'qituvchilar an'anaviy usullarni afzal ko'radi, yangi texnologiyalar, interaktiv metodlar va raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatlari cheklangan. Bu esa darslarning qiziqarli va samarali bo'lishiga to'sqinlik qiladi hamda o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishini kamaytiradi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning muntazam ravishda malakasini oshirish tizimi yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi ham muammoni yanada murakkablashtiradi. Infratuzilma masalasi ham ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillardan biridir. Aksariyat maktablarda, ayniqsa qishloq va chekka hududlardagi ta'lim muassasalarida zamonaviy texnika, internet tarmoqlari, laboratoriya jihozlari va multimedia vositalari yetishmaydi. Bu sharoitlarda o'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash imkoni cheklangan bo'lib, o'quv jarayoni ko'pincha eski va samarasi past usullarga tayanadi. Natijada, ta'lim sifatida hududlar orasidagi tafovutlar yanada kengayib bormoqda. Bundan tashqari, ta'limdagi baholash tizimi ham yangilanishni talab qilmoqda. Amaldagi baholash ko'proq bilimlarni yod olish va faktlarni eslab qolishga asoslangan bo'lib, o'quvchilarning ijodiy fikrlash, mustaqil tahlil qilish, muammoni hal qilish qobiliyatlari yetarlicha e'tiborga olinmaydi. Shuning uchun ham o'quvchilarning qobiliyatlarini keng qamrovda baholovchi, ularni har tomonlama rivojlantiruvchi yangi baholash usullarini joriy etish zarurati mavjud. Ijtimoiy tengsizlik muammosi ham O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimida muhim o'rin tutadi. Nogironligi bor bolalar, kam ta'minlangan oilalardan chiqqan o'quvchilar, qishloq joylarda yashovchi yoshlar uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatlari hali ham cheklangan. Bu esa ta'limdagi adolat va tenglik tamoyillarining buzilishiga olib keladi. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish, ijtimoiy himoya va qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish ta'limda teng imkoniyatlarni yaratishda muhim qadam hisoblanadi.

Ta'lim tizimini takomillashtirish yo'nalishlariga kelsak, birinchi navbatda o'quv dasturlarini jahon ta'lim standartlari va mamlakatning iqtisodiy hamda ijtimoiy ehtiyojlariga mos ravishda modernizatsiya qilish lozim. Bu jarayonda ekologik madaniyat, raqamli savodxonlik, moliyaviy ta'lim, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish kabi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish zarur. Shuningdek, fanlararo integratsiyani kuchaytirish va o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshirish uchun loyiha asosida ta'lim, amaliy mashg'ulotlar va interaktiv metodlarni keng joriy etish muhim. O'qituvchilarning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar, yangi ta'lim metodlari, psixologik bilimlar bilan doimiy tanishtirib borish zarur. Bunda davlat va jamoatchilik tomonidan qo'llab-quvvatlash, zamonaviy o'quv markazlari

va onlayn platformalarning rivojlanishi katta rol o'ynaydi. Ta'lim infratuzilmasini yaxshilash, har bir maktabni raqamlashtirish, sifatli internet bilan ta'minlash va innovatsion jihozlar bilan jihozlash bo'yicha keng ko'lamli ishlarni davom ettirish lozim. Ayniqsa, qishloq hududlarida bunday imkoniyatlar kengaytirilishi ta'lim sifatining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Baholash tizimini isloh qilish ham muhim vazifa hisoblanadi. Kompetensiyalarga asoslangan baholash tizimini joriy etish, loyiha ishlarini, portfoliolarni, diagnostika va formatif baholash usullarini keng qo'llash o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini to'liqroq aks ettirish imkonini beradi. Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish, nogironligi bor bolalar uchun maxsus o'quv dasturlari, pedagogik va psixologik yordam ko'rsatish, ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish o'quvchilarni teng imkoniyatlar bilan ta'minlashda muhim omil bo'ladi. Bu jarayonda ota-onalar, maktablar, mahallalar va ijtimoiy tashkilotlarning hamkorligi zarur.

Xulosa

O'zbekistonda umumiy o'rta ta'lim tizimida mavjud muammolarni hal etish uchun tizimli va kompleks islohotlar zarur. Ta'lim dasturlarini zamonaviylashtirish, o'qituvchilar malakasini oshirish, maktab infratuzilmasini yaxshilash va baholash tizimini takomillashtirish ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, inklyuziv ta'limni rivojlantirish orqali barcha o'quvchilarga teng imkoniyatlar yaratish ijtimoiy adolat tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar yosh avlodning bilimli, malakali va barkamol shakllanishiga yordam beradi hamda mamlakatning uzoq muddatli taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 28-dekabrdagi PF-5337-son Farmoni. "Ta'lim sohasida islohotlarni davom ettirish chora-tadbirlari to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2023). "Umumiy o'rta ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyasi". Toshkent.
3. Abdullaev, S. (2021). "O'qituvchilarning malakasini oshirishda yangi pedagogik texnologiyalar". Ta'lim ilmiy jurnali, 4(12), 45-52.
4. Rasulova, D. (2020). "Ta'lim infratuzilmasi va uning ta'lim sifatiga ta'siri". Pedagogika va psixologiya masalalari, 3(8), 67-73.
5. Xalilov, J. (2019). "Baholash tizimining zamonaviy shakllari va o'quvchilarning kompetensiyalari". Ta'lim va rivojlanish, 2(5), 12-19.
6. UNESCO. (2020). "Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives". Paris: UNESCO Publishing.
7. World Bank Group. (2018). "Uzbekistan Education Sector Analysis: Challenges and Opportunities". Washington, D.C.

8. Karimov, N. (2022). “Inklyuziv ta’limni rivojlantirishning dolzarb masalalari”. Ta’lim va jamiyat, 1(9), 30-36.